

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH
POLICHROMII ŚCIENNYCH NA PLAFONIE WNĘTRZA KOŚCIOŁA
P W. ŚW. BARTŁOMIEJA APOSTOŁA W PAPROTNI.**

Dotyczy: planowanych prac konserwatorsko-restauratorskich XX-wiecznych polichromii ściennych z Kościoła p w. Św. Bartłomieja Apostoła w Paprotni.

Inwestor: Parafia Rzymsko-katolicka p w. p w. Św. Bartłomieja Apostoła w Paprotni.

Dane obiektu: polichromie ścienne.

Nr. rej. Zabytków: -

Datowanie: XX wiek.

Wymiary: łączna powierzchnia polichromii ściennych na plafonie to ok. 237 m².

Technika: emulsyjna na tynku wapienno-piaskowym nałożonym na trzciniowanie.

Miejsce przechowywania: Parafia Rzymsko-katolicka p w. Św. Bartłomieja Apostoła w Paprotni.

Opis obiektu:

Fot. 1 Widok kościoła w Paprotni¹.

Fot. 1 Widok wnętrza kościoła w Paprotni².

Nazwa Paprotnia (pierwotnie Paprotna) zapewne wywodzi się od nazwiska Paprockich herbu Cholewa, właścicieli wsi, którzy mieszkali w samej Paprotni oraz sąsiedniej miejscowości Podawce. Paprotnia była wówczas zamieszkała przez rodzinę Paprockich herbu Cholewa, która

1 <https://diecezja.siedlce.pl/parafie/parafia-sw-bartlomiej-a-apostola-3/>

2 <https://mwfc.pl/lokacja/kosciol-sw-bartlomiej-a-paprotnia/>

przybyła tu prawdopodobnie z zachodniego Mazowsza w XIV lub na pocz. XV w. Najstarsza informacja źródłowa o Paprotni pochodzi z dokumentu z 1429 r., w którym Jakub ze Skwierczyna nadaje łąkę istniejącemu już wtedy kościołowi. Plebanem był wtedy Piotr. Kolejna wzmianka pojawia się w 1446 r. W 1456 r. zostało potwierdzone przez Jakuba i Wita, dziedziców Paprotni, uposażenie parafii w grunty orne, łąki, pastwiska i lasy znajdujące się we wsiach Paprotnia, Podawce, Skwierczyn i Łozy. Tę datę uznaje się jako początek parafii w Paprotni. Pierwotnie Paprotnia należała do ziemi drohickiej, a od 1513 r. do nowo powstałego województwa podlaskiego ze stolicą w Drohiczyńcu³.

Podczas prac remontowych w styczniu 2015 r., po zdjęciu szalunku na ścianie prezbiterium, odkryto inskrypcję w języku łacińskim z datą 1769 oraz nazwiskiem ks. Macieja Antoniego Kobylińskiego, proboszcza paprockiego, dziekana łosickiego i kanonika brzeskiego, świadczącymi prawdopodobnie o tym, że podczas kongregacji dekanalnej w tymże roku, ks. Kobyliński poświęcił kryptę pod głównym ołtarzem, w której pochowano trzech kapłanów, zapewne wcześniejszych proboszczów parafii Paprotnia. Powyżej tego napisu znajduje się przedstawienie trzech czaszek, które wydaje się, że symbolizują miejsce rzezonego pochówku. Z drugiej strony ściany widnieje niezidentyfikowany rysunek z dominującym kolorem czerwonym. Ponadto w górnej partii prezbiterium został ujawniony okrągły otwór okienny, który niegdyś, przed przebudową świątyni oświetlał wnętrze tej części kościoła. Te odkrycia w oparciu o przebadane źródła archiwalne (wizytacja kanoniczna z 1755 r.) potwierdzają i wzmacniają tezę, że kościół w Paprotni po jego otwarciu w 1906 r. został przebudowany, a nie zbudowany od nowa, gdyż na podstawie dokumentów archiwalnych wiadomo, że przez ten czas (od 1750 r.) nie zmieniła się jego zasadnicza struktura.

Po zakończonym remoncie kościół z powrotem okryto szalunkiem w kolorze stalowym, zachowując jednak odkryte miejsce z inskrypcją z 1769 r⁴.

Dekoracja plafonu składa się z dwóch owalnych kompozycji malarskich z przedstawieniami świętych w otoczeniu aniołów oraz przedstawienia wniebowzięcia NMP w partii centralnej. Sklepienia nad nawami bocznymi w postaci prostokątnej przestrzeni okolonej pasem sztukaterii oraz przedstawieniem krzyża w jednej oraz hostii w drugiej nawie.

3 <http://parafiapaprotnia.pl/historia/>

4 <http://parafiapaprotnia.pl/historia/>

Technika wykonania:

Malowidła wykonano w technice emulsyjnej na dwuwarstwowym tynku wapienno-piaskowym nałożonym na trzcinowanie przybite do deskowania stropu. Tynk nakładany ręcznie, zacierany o strukturze chropowatej z wypełniaczem w postaci piasku kwarcowego.

Warstwa malarska wykonana została w większości „alla-prima” na monochromatycznym podkładzie bez laserunków. Najwyższe partie światła na szatach oraz karnacjach opracowane impastowo, niejednokrotnie pojedynczym pociągnięciem pędzla z widocznym duktem.

Zagadnienia konserwatorskie:

Stan obiektu zarówno wizualny jak i techniczny wymaga prac konserwatorsko-restauratorskich. Adhezja tynku do trzcinowania jest w większości zadowalająca, z wyjątkiem partii lokalnych spękań strukturalnych przechodzących przez całą długość oraz szerokość malowidła. Sytuacja ta jest najpewniej spowodowana przez bliskość intensywnego ruchu kołowego oraz fakt połączenia kruchego w swym charakterze tynku wapienno-piaskowego z reagującą na zmienne warunki ciepłno-wilgotnościowe drewnianą konstrukcją nośną budynku kościoła. Punktowe zadrapania struktury tynku, miejscowe wykruszenia i wgniecenia natury mechanicznej. Kohezja tynku w większości dostateczna.

Warstwa malarska nieznacznie pudrująca się przy mocniejszym pocieraniu, adhezja do tynku dostateczna. Całość przedstawienia mocno zabrudzona kurzem, pyłem oraz sadzą.

Miejscowo zaobserwowano efekt działania wody opadowej, która spowodowała pociemnienie polichromii wraz z rdzawymi wykwitami.

Fragmenty jasnych szat oraz partii karnacji pociemniałe oraz zabrudzone. Fakt ten zmienia prawidłowy odbiór dzieła. Zaobserwowano miejscowe drobne wykruszenia oraz zadrapania natury mechanicznej.

Należy zaznaczyć, że przedmiotowa polichromia jest swego rodzaju kompilacją starszych (początek XX w (?) elementów polichromowanych w postaci czterech tond z przedstawieniami świętych w przestrzeni bezpośrednio nad obszarem prezbiterium a powstała w latach '90 ubiegłego wieku zupełnie nową aranżacją artystyczną z przedstawieniem wniebowzięcia NMP. Niemniej poziom

wspomnianych opracowań malarskich wraz z ich kompletną tematyką ikonograficzną predestynują aby obiekt ten traktować jako jeden homogeniczny twór. Nie jest zatem zasadne traktowanie późniejszych opracowań malarskich jako wtórne.

Proponowany program konserwatorsko-restauratorski:

1. Dokumentacja fotograficzna obiektu przed przystąpieniem do prac.
2. Wykonanie prób wrażliwości warstwy malarskiej na rozpuszczalniki oraz temperaturę.
3. Podklejenie osłabionych fragmentów tynku poprzez iniekcje (10-15 % Primal WS-24 oraz AC-33)
4. Dezynfekcja fragmentów z widocznymi zaciekami roztworem Preventolu w alkoholu etylowym rozpylanym ciśnieniowo.
5. Dezynfekcja oraz dezynsekcja deskowania plafonu od strony strychu (Xirein oraz Preventol rozpylane ciśnieniowo)
6. Selektywne mechaniczne oraz chemiczne oczyszczenie warstwy malarskiej z zabrudzeń powierzchniowych (w pierwszej kolejności partie jasne – szaty oraz karnacje) (mechaniczne: pędzle, miękkie szczotki oraz gąbki typu Vishab oraz silikonowe WallMaster, włókno szklane w sztyfcie; chemiczne: white spirit, denaturat bezbarwny, Contrad 2000, Anacrosina).
7. Impregnacja strukturalna warstwy malarskiej (Funcosil WS/Paraloid B-67).
8. Montaż nierdzewnych szpilek konstrukcyjnych po obu stronach spękań w celu ich stabilizacji.
9. Uzupełnienie warstwy tynku (Modostuc + piasek kwarcowy + 10% Primal E-330 S).
10. Retusz ubytków warstwy malarskiej (pigmenty Kremer + 5% Primal AC-33).
11. Dokumentacja fotograficzna obiektu po konserwacji-restauracji.

Oczekiwany efekt prac:

Działania konserwatorskie mają na celu przede wszystkim stabilizację strukturalną głębokich spękań tynku poprzez zastosowanie sztyc metalowych wkręcanych w tynk na styku z trzcinowaniem i deskowaniem stropu. Restauracja polichromii polegać będzie przede wszystkim na oczyszczeniu mocno zabrudzonej powierzchni polichromii oraz punktowym retuszu ubytków w partii spękań. Obiektowi zostaną przywrócone pierwotne walory estetyczne.

Wszystkie opisane powyżej zabiegi konserwatorsko-restauratorskie wykonane zostaną zgodnie z procedurami przez wykwalifikowane osoby do pracy przy obiektach zabytkowych w myśl ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz. U. 2003 nr 162 poz. 1568.